

Nr 381.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder för ökad utbildning av tandläkare m. m.; given Stockholms slott den 9 november 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Tage Erlander.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 november 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anför härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Erlander:

Sedan statsmakterna 1938 fattat beslut om ett successivt genomförande av en för hela landet avsedd folktandvård, har det för varje år blivit allt uppenbarare, att bristande tillgång på tandläkare i stor utsträckning förhindrar upprättandet av planerade och beslutade tandvårdskliniker. Enligt en utbredd uppfattning äro skyndsamma åtgärder nödvändiga för att råda bot på denna brist.

Det är givetvis vanskligt att taga ställning i frågan om det totala behovet av tandläkare. Å ena sidan talar den omständigheten, att tandvård i modern mening först under de senare decennierna nått någon större omfattning, för att det hittillsvarande antalet tandläkare bör ökas i mycket hög grad. Å andra sidan får man ej förbise, att en genomförd rationell folktandvård, förbättrade behandlingsmetoder samt resultaten av den vetenskapliga forsk-

ningen inom odontologin och över huvud medicinen utgöra faktorer, vilka inom en framtid kunna verka till en minskning av tandläkarbehovet.

Under senare år ha flera försök till beräkning av det framtida tandläkarbehovet gjorts. I förslag 1942 till omorganisation av tandläkarinstitutet beräknade sålunda institutets lärarråd det överskådliga behovet av tandläkare till 3 400 med en behandlingskapacitet av 2 400 000 patienter om året, vilket ansågs kräva en årlig utexaminering av 120 tandläkare. Institutets nuvarande organisation är beräknad härefter. I olika sammanhang har emellertid medicinalstyrelsen hävdat, att nämnda beräkningar äro för låga. Senast har styrelsen — i överensstämmelse med förslag från annat håll — uttalat, att för hävande av bristen på tandläkare inom folktandvården samt militär- och privattandvården en årlig examination av 180 tandläkare snarast möjligt borde komma till stånd. Det kan beräknas, att i så fall tandläkarstocken i sinom tid kommer att uppgå till omkring 4 800.

Om ett bedömande göres med utgångspunkt från erfarenheterna i de delar av landet, där tandvården är mera utvecklade, och med hänsyn till det antal patienter, en tandläkare i genomsnitt behandlar per år, synes det mig uppenbart, att det av medicinalstyrelsen angivna tandläkarbehovet ej för överskådlig tid är för högt beräknat. Jag utgår därför i det följande från, att ett tillgodoseende av tandläkarbehovet kräver minst 180 nya tandläkare om året. Huruvida detta tal skall behöva ytterligare ökas, torde erfarenheten få utvisa.

Vissa åtgärder till en ökad tandläkarproduktion ha redan vidtagits. Jag erinrar härutinnan, att genom tandläkarinstitutets år 1943 beslutade omorganisation dess examinationskapacitet ökats från omkring 90 till 120 om året. På förslag av institutets lärarråd intogs — med hänsyn till vissa förhållanden i samband med övergången till ny organisation — i januari 1945 en extra kurs om 60 studerande. I skrivelse den 6 juni 1945 föreslog härefter den jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade 1944 års utredning rörande tandläkarutbildningen m. m. vissa åtgärder till ökning av elevantalet för tandläkarutbildning. I anledning därav förklarade Kungl. Maj:t genom beslut den 10 augusti 1945 bland annat hinder icke möta för tandläkarinstitutets lärarråd att från och med höstterminen 1945 tills vidare till elever vid institutet årligen antaga 140 studerande, vilka skulle fördelas till undervisning för tandläkarkandidatexamen mellan karolinska institutet och medicinska fakulteten i Lund med 100 på den förra och 40 på den senare undervisningsanstalten. Kostnaden för arvoden m. m. vid den nya kursen, uppgående till omkring 20 500 kronor, skulle bestridas ur åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter.

I skrivelse den 6 november 1945 ha nyssnämnda sakkunniga avgivit vissa preliminära förslag i syfte att åvägabringa den ökning av tandläkarutbildningen, varom jag talat i det föregående. Framställningen innefattar förslag om nyintagning av tandläkarstuderande redan i början av 1946. Om

detta skall kunna ske och framförallt studierna för det sålunda utökade antalet tandläkarstuderande skola kunna fortgå utan fördröjande uppehåll, måste vissa beslut fattas redan av 1945 års riksdag. Behovet av åtgärder synes så trängande, att den redan långt framskridna tiden ej bör utgöra hinder för en omedelbar framställning i ämnet till riksdagen. Slutliga förslag om en utökad tandläkarutbildning böra därefter — sedan utredningen i ärendet kompletterats och slutförts — föreläggas 1946 års riksdag.

Ovannämnda *tandläkarutbildningssakkunnigas* ifrågavarande framställning går ut på följande åtgärder:

1:o) I januari 1946 intagas — utöver de 140 elever, som börjat sina studier på hösten 1945 — ytterligare 40 tandläkarelever, som till studier för tandläkarkandidatexamen (1 år) hänvisas till kurser, förlagda till medicinska fakulteten i Lund.

De sakkunniga ha härom framhållit, att en intagning på ovannämnda sätt av tandläkarstuderande såväl på hösten som på våren medför vissa väsentliga fördelar. Varje årsklass studerande komme att bestå av två olika grupper. Därigenom förbättrades studiemöjligheterna för de studerande, som på grund av senare än under våren avlagd studentexamen, kompletteringar, medicinska studier, militärtjänstgöring eller annan orsak icke kunnat vinna inträde för tandläkarutbildning vid en hösttermins början.

Kostnaderna för arvoden till lärare m. m. vid kursen i Lund ha de sakkunniga beräknat till 23 000 kronor, därav omkring 14 200 kronor för budgetåret 1945/46.

2:o) De hösten 1945 antagna, på Stockholm och Lund fördelade 140 eleverna fortsätta — efter avlagd tandläkarkandidatexamen — sina studier vid tandläkarinstitutet i Stockholm under höstterminen 1946 och kalenderåret 1947. Härom ha de sakkunniga framhållit följande.

Nämnda tid ägnas åt förberedande tekniska kurser i tandfyllningskonst och protésylära samt propedeutisk tandkirurgi. För genomförandet erfordras förstärkning av tandläkarinstitutets lärarkrafter och övriga personal för en beräknad årskostnad av 135 000 kronor. Højningen från 120 till 140 elever framtvingar nämligen bland annat en redan vid nuvarande elevantal mycket önskvärd dubblering av kurserna. Det utökade elevantalet påkallar därjämte nyinredning av vissa utrymmen i den av institutet disponerade byggnaden för en beräknad kostnad av omkring 40 000 kronor.

3:o) De vårterminen 1946 antagna 40 eleverna fortsätta, efter avslutade prekliniska studier, under år 1947 sin utbildning i Malmö eller Göteborg, där en undervisning, motsvarande andra året av tandläkarutbildningens studieplan, provisoriskt anordnas. De sakkunniga ha härom anfört.

Vid överläggningar med representanter för Malmö och Göteborgs kommunalförvaltningar har försäkrats, att dessa städer äro villiga att kostnadsfritt för staten ställa tillfredsställande utrymmen till förfogande för ifrågavarande provisoriska undervisning samt svara för lokalernas byggnadstekniska iordningställande. Statsverkets kostnader för provisoriet ha beräknats till

omkring 64 000 kronor för löner (frånsett eventuellt rörligt tillägg och kristillägg), 70 à 75 000 kronor för omkostnader för driften (där inräknat anskaffande av undervisningsmateriel m. m.) samt omkring 140 000 kronor för kostnader för viss inredning och utrustning. Till ett värde av omkring 160 000 kronor skulle emellertid denna materiel och utrustning komma ett nytt tandläkarinstitut till godo.

4:o) Ett nytt tandläkarinstitut, avsett för en årlig intagning av 60—80 elever, inrättas och förlägges enligt de sakkunnigas majoritet till Malmö. En minoritet har i stället förordat Göteborg. Härom har anförts.

Förutsättning för en redan vårterminen 1946 till 180 utökad elevintagning per år är, att ett nytt tandläkarinstitut står färdigt att tagas i bruk vid början av vårterminen 1948. Till detta skulle i första hand då hänvisas de 40 vårterminen 1946 antagna eleverna samt därjämte 20 helst 40 av de 140 elever, som intagits höstterminen 1945. Härigenom skulle vid tandläkarinstitutet i Stockholm redan från och med 1948 års ingång en önskvärd sänkning av årsgruppernas storlek till 100 kunna genomföras.

De sakkunniga ha låtit uppgöra preliminära ritningar och kostnadsberäkningar till ett nytt institut i Malmö eller Göteborg, avsett för en årlig intagning av 80 elever och förlagt i anslutning till befintliga sjukhusanläggningar, varigenom driftkostnaderna kunna nedbringas. Ritningarna och beräkningarna vila på förutsättningar, som närmare angivits, och grunda sig på en omprövning av de till sakkunniga hänskjutna frågor, som röra tandläkarutbildningen.

Institutsbyggnaden har avsetts få ett kubikinnehåll av 58 600 kubikmeter och draga en byggnadskostnad av omkring 6 840 000 kronor i Göteborg och 6 460 000 kronor i Malmö. Utrustningskostnaden har beräknats till mellan 2 500 000 kronor och 3 000 000 kronor samt den årliga driftkostnaden till mellan 900 000 kronor och 1 000 000 kronor. Från sistnämnda kostnad har dock angetts avgå inkomster av elev- och patientavgifter med omkring 200 000 kronor. Därjämte har representanter för såväl Malmö som Göteborg förklarat, att städerna äro villiga att till staten utge det belopp, varmed deras utgifter för folktandvården minskas genom ett nytt tandläkarinstitut.

Förutsättning för uppförande av ett nytt institut å föreslagen tomt i Malmö är, att stadsplanebestämmelserna rörande tomten i någon mån ändras. Ändringarna anses dock ej vara större än att de torde kunna genomföras för en byggnad av ifrågavarande offentliga karaktär.

De sakkunniga påpeka slutligen, att medicinalstyrelsens representant vid överläggningarna delat den uppfattning, som företrätts jämväl bland de sakkunniga, att två nya mindre tandläkarinstitut böra upprättas.

Jag anser mig av skäl, som angivits i det föregående, böra utgå från, att organisationen för tandläkarutbildningen tills vidare minst bör ges en examinationskapacitet av 180 nya tandläkare om året. Det nuvarande tandläkarinstitutet är avsett för en årlig utexaminering av 120. Vissa vägan- de skäl tala för att detta institut såväl absolut som med hänsyn till den nuvarande lärarorganisationen är för stort. Det synes önskvärt, att dess examinationskapacitet i sinom tid nedbringas till högst omkring 100 tandläkare om året.

Härav följer, att utbildning för minst omkring 80 nya tandläkare om året bör anordnas genom inrättandet av ett eller flera nya institut. Tandläkarutbildningssakkunniga ha förordat ett nytt institut med en examinationskapacitet av 80 om året under det att från andra håll, däribland medicinalstyrelsen, hävdats, att två mindre institut vore att föredraga. Efter ett ingående övervägande har jag kommit till den uppfattningen, att visserligen flera skäl tala för den senare meningen. I fråga såväl om uppförandet som driften bli emellertid kostnaderna för två mindre institut avsevärt högre än för ett större. Med hänsyn bland annat härtill har jag funnit mig böra förorda, att tills vidare ett nytt tandläkarinstitut uppföres för en beräknad examinationskapacitet av omkring 80 tandläkare om året.

De sakkunnigas majoritet har ansett, att ett nytt institut bör förläggas till Malmö. En dylik förläggning möjliggör utan tvivel en för den vetenskapliga nivån å verksamheten vid institutet värdefull nära anknytning till de medicinska och naturvetenskapliga institutionerna vid universitetet i Lund. Minoriteten inom de sakkunniga har i stället förordat en förläggning till Göteborg. Representanter för båda dessa städer ha förklarat städerna villiga att påtaga sig vissa ekonomiska förpliktelser i utbyte mot ett institut.

Såsom redan berörts, ha de sakkunniga — i syfte att snarast avhjälpa rådande allvarliga tandläkarbrist — föreslagit, att 40 nya tandläkarstuderande skola antagas redan vid början av vårterminen 1946 och under ett år erhålla preklinisk undervisning vid universitetet i Lund. Härigenom skulle hela antalet under budgetåret 1945/46 nyintagna tandläkarstuderande stiga till 180.

Förutsättning för nämnda förslags genomförande är emellertid främst, att vissa provisoriska anordningar vidtagas för den fortsatta utbildningen av ifrågavarande 40 elever och ytterligare av de 20, som hösten 1945 intogos utöver det normalt föreskrivna. Härom ha de sakkunniga framlagt förslag och beräkningar, till vilka slutlig ställning dock behöver tagas först vid 1946 års riksdag. En ytterligare oundgänglig förutsättning för den föreslagna åtgärden är, att ett nytt tandläkarinstitut står färdigt att vid början av vårterminen 1948 mottaga en betydande del av de tandläkarstuderande. För att detta skall kunna ske måste redan vid innevarande års riksdag principbeslut fattas om uppförande av ett nytt institut och om dess kapacitet.

Med hänsyn till vikten av en snabbt ökad tandläkarutbildning anser jag — med beklagande av att remissbehandlingen av ärendet icke hunnit avslutas — att trots detta ett ståndpunktstagande till frågorna om ett nytt institut och dettas kapacitet kan ske redan på nuvarande stadium av utredningen. Detta skulle, såsom nämnts, möjliggöra den av de sakkunniga föreslagna elevintagningen i början av 1946 och över huvud verksamt bidra till en skyndsam lösning av föreliggande spørsmål. Däremot är jag på utredningens nuvarande stadium icke beredd att taga slutlig ställning i förlägningsfrågan. De sakkunnigas fortsatta arbete med förberedande av

ett nytt institut torde emellertid icke på ett avgörande sätt behöva hindras av att detta spörsmål upptages först vid 1946 års riksdag.

Jag vill alltså förorda, att förslag nu förelägges 1945 års riksdag att fatta principbeslut om inrättande av ett nytt tandläkarinstitut med en examinationskapacitet av 80 tandläkare om året.

Därest så sker, bör därjämte redan vårterminen 1946 intagas en ny kurs om 40 tandläkarstuderande. Mot de av de sakkunniga beräknade kostnaderna för denna kurs har jag icke funnit anledning till erinran. Bemyndigande bör alltså utverkas av riksdagen till denna nyintagning. Kursen synes böra anordnas i huvudsak på samma sätt som den liknande kurs, som påbörjades vid universitetet i Lund höstterminen 1945. Kostnaderna för kursen under budgetåret 1945/46 torde böra bestridas med anlitan- de av de till tandläkarinstitutets verksamhet anvisade anslagen. I detta sammanhang vill jag förorda, att jämväl kostnaderna för förutnämnda i september 1945 påbörjade kurs i Lund, vilka jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 10 augusti 1945 skola bestridas ur åttonde huvudtitelns anslag till extra utgifter, slutligt få gäldas med anlitan- de av berörda till verksamheten vid tandläkarinstitutet anvisade anslag. Därest detta förslag av riksdagen lämnas utan erinran, torde beslut av Kungl. Maj:t få meddelas framdeles rörande omföring av ifråga- varande utgifter.

Ett bifall till vad sålunda förordats kräver, såsom förut anförts, för budget- året 1946/47 och senare hälften av 1947 att viss provisorisk undervisning an- ordnas i Malmö eller Göteborg ävensom att en provisorisk förstärkning av det nuvarande tandläkarinstitutets lärarpersonal m. m. sker, varjämte viss komplettering av detta instituts lokaler måste komma till stånd. Förslag i dessa avseenden torde få föreläggas 1946 års riksdag. I detta sammanhang vill jag endast nämna, att den ökade elevintagningen hösten 1945 vid tand- läkarinstitutet samt nyintagningen vårterminen 1946 och förberedelsearbe- tena för provisorierna därefter medföra så betydande merarbeten, att en förstärkning av institutets administrativa ledning kan bli nödvändig redan från den 1 januari 1946. Särskilt torde därvid kunna övervägas att bereda lärarrådets vice ordförande befrielse från större eller mindre del av hans un- dervisnings- och examinationsskyldighet för att han i stället såsom föredra- gande i lärarrådet skall kunna påtaga sig en del av arbetsbördan. Jag förut- sätter, att Kungl. Maj:t skall äga befogenhet vidtaga erforderliga åtgärder till mötande av denna arbetsbelastning och att kostnaderna därför, däribland ett lämpligt arvode till vice ordföranden, få gäldas ur vederbörliga anslags- poster i institutets avlöningsstat.

Jag förutsätter, att de sakkunnigas arbeten med definitivt förslag till ett nytt institut forceras, så att förslaget skall kunna föreläggas 1946 års riks- dag.

Slutligen vill jag påpeka, att de av representanter för Malmö och Göte- borg i utsikt ställda ekonomiska prestationerna böra preciseras och få ju-

ridiskt bindande form, innan ställning i förläggningsfrågan tages. Den i ärendet framförda stadsplanefrågan i Malmö bör likaså dessförinnan klarläggas.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels besluta att å plats, som framdeles bestämmes, skall uppföras ett nytt tandläkarinstitut med en årlig examinationskapacitet av omkring 80 tandläkare, avsett att tagas i bruk från och med den 1 januari 1948,

dels medgiva, att ytterligare 40 tandläkarstuderande må antagas vårterminen 1946 för att erhålla undervisning i den ordning, jag förut förordat,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i övrigt vidtaga de åtgärder, som må finnas erforderliga för ett genomförande av nämnda åtgärder.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

C. A. Bruno.
